

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมที่จะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนบ้านสปรกสามเหลี่ยมทองคำ จำนวน 200 ราย และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ด้วยการวิเคราะห์ค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว (ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีของ Scheffe's ผลการศึกษสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน

จากการศึกษาพอสรุปได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนบ้านสปรก (สามเหลี่ยมทองคำ) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21–30 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ปัจจุบันประกอบอาชีพค้าขายและเกษตรกรรม ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรใด ๆ ในขณะที่ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ ส่วนมากเป็นผู้นำชมรมหรือสมาคมในหมู่บ้าน ส่วนด้านภูมิฐานะเดิมของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนปรากฏว่า ส่วนใหญ่มีภูมิฐานะเดิมเป็นคนในหมู่บ้านสปรกสามเหลี่ยมทองคำมาตั้งแต่กำเนิด และส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านนี้มาแล้วนานเกิน 20 ปี สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนของ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ที่สรุปว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวและกลุ่มละแวกบ้าน ชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ๆ การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชนเพื่อเป็นผู้บุกเบิกและชักนำชาวบ้านให้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัวและสังคมให้เจริญก้าวหน้า

5.1.2 ความคิดเห็นต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

จากการศึกษาพอสรุปได้ว่า ชุมชนมีความเห็นต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ได้ดังนี้

- 1) ความเสื่อมโทรมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมโดยรวมในระดับปานกลาง โดยมีความเสื่อมโทรมเกี่ยวกับน้ำทิ้งจากร้านค้า บริการ และบ้านพักอาศัย อยู่ในระดับมาก
- 2) ความเสื่อมโทรมด้านสาธารณูปโภค โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความเสื่อมโทรมเกี่ยวกับที่จอดรถอยู่ในระดับมาก
- 3) ความเสื่อมโทรมด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความเสื่อมโทรมในแต่ละประเด็นในระดับปานกลาง
- 4) ความเสื่อมโทรมด้านกิจกรรมในการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความเสื่อมโทรมในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง
- 5) ความเสื่อมโทรมด้านนโยบายการจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความเสื่อมโทรมในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง

5.1.3 ความต้องการการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษา พอสรุปได้ว่า ชุมชนมีความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ความต้องการมีส่วนร่วมด้านค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผนฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ด้านดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ด้านปฏิบัติงานฟื้นฟู และต้องการมีส่วนร่วมด้านติดตามและประเมินผลของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความต้องการแต่ละประเด็นของทุกด้านอยู่ในระดับมากทุกประเด็น ในขณะที่ความต้องการมีส่วนร่วมด้านร่วมลงทุนของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ความต้องการแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมากถึงปานกลาง จึงมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมที่ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคน (2531) ได้สรุปไว้ว่า กระบวนการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชนทุก 5 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกและการวางแผนในการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

5.1.4 การตระหนักถึงปัญหา การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวและ ข้อมูลในการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

จากการศึกษา การตระหนักถึงปัญหาการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวและข้อมูลในการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำของชุมชน พอสรุปได้ดังนี้

- 1) การตระหนักถึงปัญหาเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวโดยรวมในระดับปานกลาง และมีความตระหนักต่อประเด็นจำนวนนักท่องเที่ยวจะลดลงหากบริเวณสามเหลี่ยมทองคำอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ประเด็นอื่น ๆ มีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลาง
- 2) ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนได้รับข้อมูลข่าวสารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการได้รับข่าวสารในแต่ละประเด็น และการได้รับข่าวสารจากสื่อแต่ละประเภท อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด
- 3) ระดับแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนมีแรงจูงใจสำหรับการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำโดยรวมอยู่ในระดับมาก และแรงจูงใจรายประเด็น ประกอบด้วย การมีรายได้เพิ่ม การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความภาคภูมิใจ ความมั่นคงในชีวิตไม่จำเป็นต้องย้ายถิ่นฐาน และความปลอดภัย ทุกประเด็นเป็นแรงจูงใจในระดับมากทั้งหมด

5.1.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการฟื้นฟูแหล่ง ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนพอสรุปได้ดังนี้

- 1) สาเหตุที่ทำให้บริเวณสามเหลี่ยมทองคำเสื่อมโทรม ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้บริเวณสามเหลี่ยมทองคำเสื่อมโทรมมาจาก 2 สาเหตุสำคัญ คือ สาเหตุความไม่รับผิดชอบของเจ้าของร้านค้าและบริการ รองลงมาคือ สาเหตุการขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพของเจ้าของสถานที่
- 2) ระดับวิกฤตของความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่าความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง
- 3) ผู้ที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหาคือความเสื่อมโทรมแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่า ผู้ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่แก้ไขปัญหาคือความเสื่อมโทรมแหล่งท่องเที่ยว

สามเหลี่ยมทองคำ ควรเป็นบุคคล 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มแรกคือ ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ รองลงมาคือ องค์การบริหารส่วนตำบล

4) วิธีที่ควรใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมแหล่งท่องเที่ยว สามเหลี่ยมทองคำ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน เห็นว่า วิธีที่เหมาะสมที่สุดมี 2 วิธี คือ วิธีแรก ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทำนุบำรุงรักษาบริเวณพื้นที่ วิธีที่สองคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและเอกชนควรร่วมกันส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสาร

5) แหล่งข่าวสารที่ควรใช้สำหรับการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่า แหล่งข่าวสารที่ควรใช้เผยแพร่มากที่สุด คือ การเผยแพร่ผ่านสื่อสารมวลชน ประกอบด้วย วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ สำหรับสื่ออื่น ๆ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนมีความคิดเห็นไม่มากนัก

6) บทบาทขององค์กรรัฐและเอกชนต่อการทำนุบำรุงพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ กลุ่มตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่า บทบาทขององค์กรรัฐและเอกชนคือ การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์

7) การมีส่วนร่วมทำนุบำรุงรักษาบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่า นักท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมดังกล่าวด้วยการปฏิบัติตามกฎระเบียบ และทิ้งขยะให้ตรงจุดที่กำหนด

8) การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ กลุ่มตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่า ประชาชนควรช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

จากความคิดเห็นข้อเสนอแนะของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนแสดงให้เห็นถึงความตระหนัก และห่วงใยในสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ จึงต้องการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการฟื้นฟู และทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวนี้ไว้ให้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูรักษาทรัพยากรธรรมชาติตามแนวคิดของ ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ (2534) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมเกิดมาจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีปัญญาระดับสูง และควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ ในขณะที่ ชนธิษฐ์ กาญจนภาคิน (2544) สรุปว่า ความรู้ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจของประชาชนรอบพื้นที่ท่องเที่ยว ดังนั้น ความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจากการมีความรู้ความเข้าใจและการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาตินั้นด้วย

จากข้อเสนอแนะทำให้เห็นถึงความตระหนักและมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาระบบสุขภาพของชาติของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน รวมทั้งเรียกร้องให้ประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าเสื่อมโทรมสุขภาพของชาติในพื้นที่ให้ลดน้อยลงไป การแสดงความคิดเห็นเชิงเสนอแนะเช่นนี้ แสดงถึงความต้องการมีส่วนร่วมในระดับมาก ตามวิธีการแบ่งระดับการศึกษาของ Eidsvik (1978) เพราะตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนต้องการให้ประชาชนตัดสินใจร่วมแก้ไขปัญหากับรัฐ และประชาชนเจ้าของพื้นที่ต้องมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจดำเนินการหรือร่วมกิจกรรมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทั้งนี้เพราะประชาชนในพื้นที่ยอมรับว่า ตนเองต้องการแก้ไขปัญหามากกว่าใครจะเหมาะสมมากกว่าการกำหนดมาจากภายนอก ซึ่งมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากประชาชนในพื้นที่ นอกนั้นผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนเกิดขึ้นจากการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม จึงทำให้ประชาชนเกิดความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการฟื้นฟูสุขภาพของชาติในท้องถิ่น

5.1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ

จากการศึกษาผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ด้วยสถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า

- 1) ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเพศชายและหญิง ต้องการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำไม่แตกต่างกัน
- 2) ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี ต้องการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำสูงกว่าตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป
- 3) ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตร ต้องการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำต่ำกว่านักเรียนนักศึกษา และต่ำกว่าอาชีพค้าขาย
- 4) ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา ต้องการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำสูงกว่าตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา เว้นแต่ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับ ปวส. ต้องการมีส่วนร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ไม่แตกต่างกับกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่าหรือสูงกว่า

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา แสดงว่าความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล มีผลต่อความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม จึงมีความสอดคล้องกับการศึกษาของโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (อ้างถึงใน สุเมธ ทราญแก้ว, 2536 หน้า 20-21) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในงานพัฒนา ได้แก่ อายุ และเพศ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพ และอื่น ๆ หรือโดยรวมคือปัจจัยด้านบุคคลและเศรษฐกิจ

5.1.7 ผลการสัมภาษณ์

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวตามเหลื่อมทองคำในแง่ต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) ด้านนโยบาย

ปัจจุบันทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ยังไม่แน่ใจว่ากฎหมายที่ใช้บังคับกับผู้ประกอบการที่สาธารณะมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ต้องการให้พิจารณาผลการบังคับใช้กฎหมายให้รุนแรงและจริงจัง ในด้านนโยบายของรัฐผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการให้รัฐบาลกำหนดนโยบายในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจัง นโยบายในขณะนี้ควรปรับปรุงด้านการมีส่วนร่วมระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ด้านการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว และนโยบายด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ความสะอาดของร้านอาหาร ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร้านค้า สถานที่จอดรถ ห้องสุขา จุดชมวิว ม้านั่ง โทรศัพท์ ATM เป็นต้น

2) แนวทางการฟื้นฟู

ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการให้มีแนวทางสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามเหลื่อมทองคำไว้ 3 แนวทางคือ พัฒนาด้วยการปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องการให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยเฉพาะการดูแลรักษาและจัดระเบียบร้านค้าในพื้นที่สามเหลื่อมทองคำให้เหมาะสมเป็นระเบียบเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม ต้องการให้อำเภอเชียงแสนมีแนวทางสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นของตนเองเพราะอำเภอเชียงแสนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างจริงจัง ก็จะช่วยพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มีรายละเอียดสำหรับการอภิปรายผลคือ

5.2.1 ความคิดเห็นต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ
 ความคิดเห็นของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนบ้านสบรวกสามเหลี่ยมทองคำเกี่ยวกับสภาพพื้นที่แหล่ง
 ท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำปัจจุบันมีความเสื่อมโทรมในระดับปานกลาง ความเสื่อมโทรม
 ดังกล่าวประกอบด้วย ความเสื่อมโทรมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมด้าน
 สาธารณูปโภค ความเสื่อมโทรมด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ความเสื่อมโทรม
 ด้านกิจกรรมในการท่องเที่ยว และความเสื่อมโทรมด้านนโยบายการจัดการ หากวิเคราะห์ตาม
 แนวคิดของ Eidsvik (1978) แสดงให้เห็นว่าประชาชนในบ้านสบรวก สามเหลี่ยมทองคำ เริ่มคล้อย
 ตามเกี่ยวกับปัญหาความทรุดโทรมของสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นระดับเริ่มต้นของการเข้าไปมี
 ส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว หากได้ตัดสินใจในระดับสูงขึ้นก็เป็นการเพิ่มระดับการเข้าไปมี
 ส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น แต่ขัดแย้งกับความคิดของ Arnstein (1971) ที่ระบุว่าความคิดเห็น
 ของประชาชนที่เกิดขึ้นต่อสิ่งใด ๆ นั้น ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

5.2.2 ความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว

จากความคิดเห็นของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของ
 แหล่งท่องเที่ยว ทำให้ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำให้
 กลับมาอยู่ในสภาพที่ดีกว่าเดิม คือ ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับ ค้นหาปัญหาและสาเหตุของ
 ปัญหาวางแผนฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ร่วมลงทุนฟื้นฟูให้เป็น
 แหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ปฏิบัติงานฟื้นฟู และติดตามประเมินผล ในระดับมากทุกด้าน ความ
 ต้องการทั้ง 4 องค์ประกอบของประชาชนบ้านสบรวกสามเหลี่ยมทองคำ จึงเป็นความต้องการเพื่อ
 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมบริเวณท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ สอดคล้อง
 กับแนวคิดของ อคิน รพีพัฒน์ (ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 หน้า 101) ที่ได้กำหนดช่วงจังหวะ
 และแยกระยะการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนไว้ว่าประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นคือ ต้องมีการ
 ร่วมกันค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข ต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทาง
 และการวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ต้องร่วมกันปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และ
 สุดท้ายต้องการประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

เมื่อพิจารณาความต้องการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า แตกต่างกันตามปัจจัย อาชีพ อายุ และระดับการศึกษา แสดงว่าปัจจัยภายในความต้องการมีส่วนร่วมคือ ลักษณะความแตกต่างส่วนบุคคลแต่ละด้านดังที่พบจากการศึกษา ย่อมหมายถึง การคำนึงถึงประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนบ้านสบรวกสามเหลี่ยมทองคำมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับการศึกษาของ อรรถธรณ์ พันธุ์เนตร (2541, หน้า 77) ที่พบว่าประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจผลของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นจะทำให้ตนมีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจมากนักเพียงใด ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจในที่นี้คือ รายได้ตลอดจนการสร้างงานให้แก่ตนเองและครอบครัว ทั้งนี้จากข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จะเห็นว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านสบรวกสามเหลี่ยมทองคำ ร้อยละ 30 ประกอบอาชีพค้าขาย และร้อยละ 24.0 ประกอบอาชีพรับจ้าง จึงได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวสูงกว่าอาชีพอื่น แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มเยาวชนของบ้านสบรวกสามเหลี่ยมทองคำในขณะนี้ (กลุ่มอาชีพนักเรียน นักศึกษา) มีความต้องการมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ แสดงว่าเยาวชนเหล่านี้มิได้คำนึงถึงประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียวแต่อยู่บนพื้นฐานแห่งความหวังในความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างด้านการมีส่วนร่วมจากปัจจัยส่วนบุคคล นักวิจัยหลายท่านมีข้อค้นพบในทำนองเดียวกันว่าเกิดขึ้นจากเหตุผลหลายสาเหตุ คือ ชินชัย ชีเจริญ (2528, หน้า 118) ระบุว่าเกิดจากสาเหตุหลัก 3 ประการ คือ การไม่มีเวลาว่าง การไม่อยู่ในชุมชนช่วงมีกิจกรรม และการขาดแคลนทุนทรัพย์ เช่นเดียวกับการศึกษาของ พรณทิพย์ เพชรมาก (2528, หน้า 146) วิมลสิทธิ หรยางกุล (2528, หน้า 96) และสุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2528, บทคัดย่อ) ที่พบว่าปัญหาเกิดจากการมีเวลาไม่ค่อยตรงกันของประชาชนที่จะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจ ความเห็นแก่ตัวของชาวบ้าน การขาดผู้นำที่ชาวบ้านมีความเชื่อมั่น ความแตกแยกของประชาชนแกนนำในชุมชน การขาดการชักจูง ชี้แนะจากทางการ และความไม่เสมอภาคในการดำเนินงาน ส่วนวิธีการแก้ไขนั้น พรณทิพย์ เพชรมาก (2528, หน้า 146) เสนอแนะว่าควรแก้โดยต้องอาศัยผู้นำที่เข้มแข็งเพราะผู้นำที่ดีจะช่วยให้กลุ่มสามารถประสานสัมพันธ์ในด้านการดำเนินกิจกรรมให้แก่ชุมชนได้

5.2.3 ความตระหนักถึงปัญหา การได้รับข้อมูลข่าวสาร

จากผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่า ประชาชนมีความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณแหล่งท่องเที่ยว หรือมีความสนใจและห่วงใยในสภาพของพื้นที่ ต้องการปรับปรุงฟื้นฟู

จึงอยู่ในข่ายแนวคิดการมีส่วนร่วมที่ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 182-187) ในขณะที่ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอยู่ในระดับมากทุกประการ แสดงว่าประชาชนในพื้นที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง ด้านแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดแรงจูงใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น ความคิดเห็นของ Uphoff (อ้างในชูเกียรติ ลิขสุวรรณ, 2534) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงกระตุ้นแก่ประชาชนที่ผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมนั้น เกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคล คือ ความรู้สึก ความคาดหวัง และต้องการที่จะผลักดันให้มีส่วนร่วม ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบในทำนองเดียวกันคือ ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนเห็นว่าสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำปัจจุบันมีวิกฤตในระดับปานกลาง และแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงต้องการให้ประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ให้กลับสู่สภาพที่เหมาะสมโดยเร็ว เพราะเห็นว่าหากแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำเสื่อมโทรม จะส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว เพราะในขณะนี้แนวโน้มของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้จะเสื่อมโทรมอยู่ตลอดเวลาสภาพทางกายภาพสามเหลี่ยมทองคำเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก จึงต้องการให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอย่างแท้จริงก่อนจะได้รับความเสียหายเพิ่มมากขึ้นกว่าปัจจุบัน นอกจากนี้จากการวิจัยของ ชนสิทธิ์ กาญจนภักดี (2544) ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนอีกประการหนึ่งคือ ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนเกิดขึ้นจากกระบวนการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าผลการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้พิจารณาความสัมพันธ์ความตระหนักกับความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม แต่หากนำความเห็นของ ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ (2534) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมเกิดมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีปัญญาตระหนักรู้ และควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ห่างไกลเพียงใด จึงมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง จะสามารถสรุปได้ว่าความตระหนักต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการรับข่าวสารที่เกี่ยวข้อง มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านสบรวก สามเหลี่ยมทองคำ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) ประชาชนในชุมชนบ้านสบรวก สามเหลี่ยมทองคำ ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ ดังนั้นจึงต้องการให้ชุมชนร่วมกับบุคคลภายนอกที่เข้าไปมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ด้านการค้าขาย ควรให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดระเบียบร้านค้า แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาความไม่เพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก ห้องน้ำ และการไม่เอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

2) ชุมชนบ้านสบรวกสามเหลี่ยมทองคำ และองค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ ต้องร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำให้ชัดเจน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

3) องค์กรปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ควรกำหนด แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน โดยอาศัยกลไกของประชาคม ประชารัฐ ในท้องถิ่น เพื่อร่วมในกระบวนการการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองในทุกขั้นตอน และกำหนดเป็นแผน พัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำในแผนพัฒนาระยะ 5 ปี แผนพัฒนาประจำปี พร้อม สนับสนุนงบประมาณเข้ามาจัดการปัญหาอย่างจริงจัง

4) ชุมชนต้องจัดหน่วยรณรงค์ สร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว ให้มีความตระหนักในปัญหาสภาพแวดล้อม ด้วยการช่วยกันรักษาความสะอาด การทิ้งขยะลงใน จุดกำหนด ตลอดจนต้องมีการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

5) อำเภอเชียงแสน เป็นหน่วยงานหลักสำคัญในระดับพื้นที่ ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวทางร่วมกับประชาชนในพื้นที่ในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว สามเหลี่ยมทองคำ โดยอาศัยการพิจารณาจุดแข็งในความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและร้านค้าร่วมมือกันด้วยความรักสามัคคี เพื่อความเจริญของท้องถิ่น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรจะศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหลังจากการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว สามเหลี่ยมทองคำแล้ว
- 2) ควรจะศึกษาการจัดการการตลาดนักท่องเที่ยวหลังการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว สามเหลี่ยมทองคำแล้ว